

Helle Lykke Nielsen

Helle Lykke Nielsen, lektor, ph.d.,
Center for Mellemøststudier,
Syddansk Universitet.
hln@language.sdu.dk

En verbal kovändning

Talarstolen. Hur kan Qadhafi på ett någorlunda trovärdigt sätt förklara för Libyens undrande offentlighet att ärkefienden USA idag ska räknas bland vänner? Tal och tv-framträdanden ger oss en bild av hur han går tillväga.

Av Helle Lykke Nielsen

2003 blev inte bara ett ödesår för Saddam Hussein och Irak. Också den libyske ledaren Muammar Qadhafi såg skriften på väggen och företog en politisk kovändning: några få dagar efter det att Saddam i december 2003 blivit tillfångatagen av amerikanerna proklamerade Qadhafi för hela världen att Libyen inte längre hade någon användning för massförstörelsevapen. I samband med detta erbjöd han FN att sända en vapeninspektion till landet så att man kunde avveckla de vapen som stred mot internationella konventioner.

Den politiska kovändningen gjorde det möjligt att slippa de flesta sanktionerna och få Libyens ekonomi på rätt kurs, samtidigt som Qadhafi kunde återuppta sin roll i det regionala spelet

Detta skifte i Qadhafis politik hade varit på väg i några år. De sanktioner som FN och USA under många år lagt på Libyen begränsade nämligen inte bara Qadhafis ekonomiska möjligheter att handla inrikespolitiskt, utan gjorde det också hela tiden svårare för honom att etablera regionalt inflytande i arabiska och afrikanska sammanhang. Den politiska kovändningen gjorde det möjligt att slippa de flesta sanktionerna och få Libyens ekonomi på rätt kurs, samtidigt som Qadhafi kunde återuppta sin roll i det regionala spelet. Vändningen hade

alltså gagnat både honom själv och den libyska befolkningen, men hade också efterlämnat sig frågor och ett behov av förklaringar från den ledare som under 30 år tagit sig fram på en våldsam kritik av USA. Så hur kan Qadhafi på ett någorlunda trovärdigt sätt förklara för den undrande libyska offentligheten att Libyen nu rustar ned istället för att rusta upp, och att den forna ärkefienden USA idag ska räknas som vän? Med andra ord: hur verbaliserar man en politisk kovändning?

Från kärnvapen till självmordsbombare

Hur Qadhafi går tillväga för att lösa denna uppgift kan vi få en bild av genom att lyssna på hans tal och tv-framträdanden i olika arabiska tv-kanaler. Här understryker han konsekvent att nedrustningen sker helt efter egen önskan och inte har någonting att göra med trycket från amerikanskt håll. Tvärtom har Libyen gett FN:s vapeninspektörer fritt svängrum, med målet att föregå andra länder med gott exempel. Nedrustningen har enligt Qadhafi heller ingenting med pengar att göra – även om landet för att slippa undan FN:s och USA:s sanktioner har tvingats till stora nedskärningar i de militära utgifterna – eftersom försvarsbudgeten till fövillelse liknar den man har i fredstid. Nej, anledningen till att Libyen inte längre vill ha massförstörelseprogram är enligt Qadhafi att man helt enkelt inte har användning för all möjlig dyr militärutrustning, inte ens om landet skulle bli ockuperat av

en fientlig stormakt. För så länge man har en beväpnad och stridsklar befolkning som vet hur man använder hemgjorda självmordsbälten och bilbomber och hur man minerar hus

Nedrustningen sker helt efter egen önskan och har ingenting att göra med trycket från amerikanskt håll. Tvärtom har Libyen gett FN:s vapeninspektörer fritt svängrum, med målet att föregå andra länder med gott exempel

och vägar, så kommer fienden inte att komma någonvart med sina kärnvapen (underförstått: så kommer fienden att sprängas i bitar). Qadhafis ultimata argument för denna lösning är det sätt på vilket irakier och palestinier bekämpar de tekniskt överlägsna USA och Israel: för dem är självmordsbomber och Kalasjnikovs tillräckliga för att hålla fienden stängna. ”En beväpnad nation är oövervinnelig”, anför Qadhafi, det har man sett i Vietnam, Somalia och på andra platser... Så varför skulle det vara annorlunda för Libyen om befolkningen är minst lika motiverad och lika redo att strida som andra folk?

När fiender blir vänner

Självmordsbomber, bomber och folkets vilja är således viktiga (och billiga!) medel som kan tränga undan en given fiende, även om det skulle röra sig om mäktiga länder som USA, Ryssland eller Kina. Men ska man tro Qadhafi så är problem av det slaget inte längre särskilt påträngande. Idag finns nämligen ”en gigantisk (super)makt som hotar världen och ockuperar den och som själv har massförstörelsevapen” (läs USA), men för det första har detta land inte haft något inflytande på de beslut som har tagits i Tripoli, och för det andra har USA just blivit Libyens vän. Märk väl att det sista inte förklaras med att Qadhafi har ändrat politik, utan med att USA långt om länge har insett det förnuftiga i de libyska tankegångarna och har beslutat sig för att följa i samma politiska spår.

Självmordsbomber, bomber och folkets vilja är således viktiga (och billiga!) medel som kan tränga undan en given fiende, även om det skulle röra sig om mäktiga länder som USA, Ryssland eller Kina.

Även här är Qadhafi redo att leverera argument: har han kanske inte alltid varit emot terror, motarbetat religiöst styre i Mellanöstern och varit liberal - i betydelsen ”folklig kapita-

lism som styrs av folket och folkets kommittéer...” - långt innan det gick upp för USA att detta var de äkta och rätta värderingarna? Så argumenterar i alla fall Qadhafi. Och även om han uttalar sig i en intervju med en arabisktalande journalist på den kända tv-kanalen Al-Jazira, så är det ingen som kommer sig för att ställa utredande frågor, än mindre att ifrågasätta sådana uttalanden när de kommer från en arabisk statsledare.

Det enda som Qadhafi enligt honom själv har otalt med USA är kriget i Irak samt det palestinska problemet. Men i hans nytolkning är båda dessa gemensamma arabiska angelägenheter och därför ingenting som särskilt angår Libyen. Till och med Israel har Libyen fått ett mer avslappnat förhållande till. Den frågan är dock fortfarande så känslig att den libyske ledaren själv undviker att tala om den - till skillnad från tidigare då Den israeliska konflikten var ett återkommande ämne i hans tal - så idag låter han hellre sin son Saif al-Islam (ett namn som symboliskt nog betyder ”Islams svärd”) säga det som ska sägas om den tidigare fienden.

Qadhafi är nu på väg tillbaka till den internationella scenen. Ingeting tyder i praktiken på att han kommer att spela någon avgörande politisk roll - det ska den utmattade libyska ekonomin och kriget mot terror nog sörja för. Men det hindrar ju inte att man kan röra sig med stora åthävor.

Qadhafi är nu på väg tillbaka till den internationella scenen. Ingeting tyder i praktiken på att han kommer att spela någon avgörande politisk roll - det ska den utmattade libyska ekonomin och kriget mot terror nog sörja för. Men det hindrar ju inte att man kan röra sig med stora åthävor. Och skulle den libyska befolkningen någon gång i sitt stilla sinne undra varför man nu nedrustar istället för att upprusta, och vad som har gjort USA vänligt sinnat mot Libyen, så behöver de bara slå på tv:n för att på passande sätt bli påmind om hur världen fungerar enligt Qadhafi. Det är inte särskilt trovärdigt, men under ett totalitärt styre är det ingen som får för sig att offentligt sätta frågetecken efter en sådan världsuppfattning. Visst är Qadhafis makt begränsad internationellt och regionalt, men han har inte glömt hur man iscensätter den inrikespolitiska verkligheten. Döm själv.

Översatt av Stina Gardestrand

Muammar Qadhafi vid möte i Afrikanska Unionen, Sydafrika 2002.
(Foto: EPA PHOTO AFPI / ALEXANDER JOE/Scanpix)

Utdrag ur intervju i den panarabiska tv-kanalen Al-Jazira den 1 januari 2006

Intervjun med Muammar Qadhafi sker via videoskärm.
Källa: The Middle East Media Research Institute. The TV monitor project. <http://www.memritv.org>, klipp 990
Översättning: Helle Lykke Nielsen & Stina Gardestrand.

Jag har ingenting emot Amerika – bortsett från det faktum att landet motarbetar det palestinska folket och är i färd med att ödelägga Irak.

Vi är vänligt inställda till alla som är vänligt sinnade mot oss. Om amerikaner kommer till Libyen så kommer de att möta män och kvinnor som är inställda på att kämpa till slutet. Om de är vänligt sinnade, så kommer vi att räcka dem vår hand i vänskap. För tillfället har jag ingenting emot Amerika – bortsett från det faktum att de motarbetar det palestinska folket och är i färd med att ödelägga Irak. Bortsett från det är Amerika och jag eniga i allt.

Dessvärre... är det inte märkligt? För i tiden var jag emot de förtryckande, religiösa, teokratiska regimerna medan Amerika däremot stöttade dem. På den punkten var vi inte ense med Amerika. De var allierade med dessa regimer medan jag bekämpade dem. Nu säger Amerika att de förtryckande regimer som utnyttjar regionen är terrorister. De stöttar dem inte längre, utan försöker störta dem.

Så Amerika och jag är eniga om att dessa teokratiska regimer ska bekämpas. Tidigare stöttade Amerika dessa diktaturer medan jag däremot var motståndare till dem och ville bekämpa dem. Nu säger Amerika: "jag är emot diktaturer". Lysande! Att "motarbete diktaturer" är ett slagord i Den Libyska Revolutionen. Vi är emot all slags terrorism. När jag säger "all slags terrorism" menar jag den terrorism som kommer från flottor, från massförstörelsevapen och från enskilda personer.

Amerika talar om att bekämpa alla typer av terrorism. Det är så de säger. Det är vi helt eniga om. Amerika talar nu också om liberalism. Fint, jag är också liberal. Libera-

lism betyder frihet. Det betyder folklig kapitalism som styrs av folket och folkliga kommittéer, och det betyder folkstyre. Det är liberalism! Det är liberalism! Frihet, Frihet, Frihet, Frihet. Inget förtryck, ingen förföljelse, inget utnyttjande. Det är vad Amerika säger nu. Det är så de säger, och det är vi eniga om.

Vad finns det kvar som jag kan vara oense med Amerika om? Jag var själv emot Sovjet, och det var Amerika också. Där fanns ingenting att vara oenig om. Amerika har sagt att man är emot massförstörelsevapen. Jag har upplöst vårt program för massförstörelsevapen och har bett Amerika att göra detsamma, liksom Israel ska avväpnas på massförstörelsevapen, istället för att Amerika bara stillatigande ser på.

Vi är eniga i allt detta. Lysande. Amerika talar om frihet, mänskliga rättigheter och kvinnors frigörelse. Det har jag alltid uppmanat till medan Amerika har varit emot det.

Bortsett från Irak har jag inga problem med Amerika. Varför skulle det finnas något problem? Om Amerika är fientligt inställt till mig, så kommer jag att vara fientlig mot dem. Om Amerika vill ockupera mitt land – varsågod! När amerikanerna angrep mig sköt jag helt sonika ner deras stridsplan. Jag sade *tuzz* [dra åt helvete, red. anm.] till Reagan en miljon gånger fastän jag kunde se hans flotta med bara ögat. Jag var inte rädd för honom.

Utdrag från tal på Folkkongressens möte den 5 januari 2006

På folkkongressens möte den 5 januari 2006 höll den libyska ledaren Muammar Qadhafi ett tal. Följande är ett utdrag ur talet, som sändes i libysk tv samma kväll. Källa: The Middle East Media Research Institute. The TV monitor project. <http://www.memritv.org>, klipp 990 Översättning: Helle Lykke Nielsen & Stina Gardestrand.

Angående försvarsbudgeten... – under de nuvarande omständigheter som, om Gud vill, förhoppningsvis fortsätter – så betingas den av fred och inte av krig. Man kan undra hur det kan komma sig när det finns en gigantisk (super)makt som hotar världen och ockuperar den och som själv har massförstörelsevapen. Det är sant, men vi behöver inte lägga alla de resurser som vi hittills har gjort på att bekämpa den.

Vi behöver varken missiler, stridsvagnar, stridsplan eller kanoner för att kämpa i Palestina eller för att kämpa i Irak. Om man erbjuder det irakiska folket en stridsvagn så kommer de genast att tacka nej. De kommer att säga ”ge mig istället en Kalasjnikov”. Palestinierna kommer inte att be dig om en Kalasjnikov eller en stridsvagn. De kommer att säga ”ge oss pengar istället”. Palestinas Fedayeen (kämpar, förf.:s anm.) använder hemgjorda bombbälten.

Under nuvarande förutsättningar behöver vi varken köpa stridsvagnar, stridsplan, missiler eller andra stora saker av det slaget. Om den fiende som vill ockupera Libyen är en supermakt som NATO, Amerika, Ryssland eller Kina så kommer jag inte att bekämpa dem med stridsvagnar, missiler eller kanoner. Jag kommer att bekämpa dem med bombbälten, bilbomber och Kalasjnikov-vapen.

Om alla Libyer bär bomber på sig, om alla bilar har bomber installerade, om alla hus har inbyggda bomber, och

om alla vägar är preparerade med bomber, så kommer fienden inte att överleva. Fienden kommer inte att vara i stånd att använda sina atombomber, sina stridsplan och sina interkontinentala missiler. Fienden kommer inte att kunna använda dem mot människor som bär bomber på sig och bekämpar fienden.

En beväpnad nation är oövervinnelig. Det irakiska folket kan kämpa till Domedagen. De är oövervinneliga, i motsats till den amerikanska hären eftersom den är en stående (allmän) här. Förr i tiden blev stående härar besegrade överallt i världen. Folkens härar, däremot, kunde inte besegras.

Napoleon, som erövrade hela världen, besegrades genom folkets kamp i Spanien. De stora härar som Napoleon anförde besegrades medan det spanska folket inte lät sig besegras. Det spanska folket vann eftersom det var just folket som utkämpade kriget.

Den brittiska hären besegrades på en liten ö som Cypern av beväpnade grupper från den patriotiska EOKA-organisationen, Grivas och Muskos Makarios.

Vietnam vann. Landet vann tack vare sitt kämpande beväpnade folk. De var inte en stående här. De hade varken stridsvagnar, kanoner eller stridsplan. Samma sak skedde i Somalia och i andra delar av världen.